

THE CONTRIBUTION OF EMINESCU AND CREANGA FRIENDSHIP IN THE RECEPTION OF ROMANIAN LITERATURE

Maria Alexandra Gligan

PhD Student, Technical University of Cluj-Napoca - Baia Mare Northern University Center

Abstract: The friendship between Eminescu and Creanga is one of the most famous in Romanian literature. Its specificity is given by the mutual support and the way of spending their free time. Eminescu is responsible of Creanga's entrance in "Junimea" society and the teller is the poet's initiator in all the places full of charm and exhilaration in Iasi. In spite of having different personalities, the two authors are interconnected, managing to complete each other.

Keywords: Eminescu, Creanga, friendship, personalities, support

Relația de prietenie dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă a fost una admirată, dar și râvnită de contemporani, dat fiind acea beatitudine care era revărsată în momentele în care își făceau apariția sub ochii curioși ai cunoscuților.

Deși caracterele lor sunt dintre cele mai diferite, cei doi scriitori construiesc o prietenie bazată pe respect și pe prețuirea valorilor autentice, căci, în viziunea lui Xenopol¹, Creangă și Eminescu sunt asemenea unor doi poli opuși: povestitorul vesel, glumeț este un „întrupător al lumii aieva”, are o „minte primitivă” și își mărginește „cadru ideilor la acel al puternicului și vorbitorului grai, al poporului de la țară din care și dînsul răsărise, pentru a-i încondeia frumusețile”. În același timp, Eminescu, poet fin, închis, sensibil, este un spirit reflexiv, avînd o „cultură superioară”, „căutînd să frămînte și să înalțe limba în regiunile superioare ale cugetării”. Ceea ce îl atrage pe Eminescu la Creangă este chiar „nota distinctivă a firei poporului”².

În ciuda atîtor trăsături divergente, cei doi scriitori au în comun anumite aspecte în ceea ce privește personalitatea lor: deși ambii erau oameni „cu un singur rînd de haine”³, nu acceptau ca cineva să se considere superior lor: „om de o inteligență cu desăvîrșire superioară, el îi judeca, ce-i drept pe alții tot ca bunul său prieten Eminescu, dar nu se socotea mai deștept decît alții, ci zicea în felul lui că sunt mai mărginiți decît dînsul”⁴ sau „Eminescu spunea povestitorului că el n-are nevoie să fie îndreptat de nimeni, iar Creangă într-adevăr întreba pe toți și scria cum știa el”⁵.

Întîlnirea dintre aceste două personalități ale culturii române are la bază dorința reformării învățămîntului românesc, Creangă din poziția de dascăl, iar Eminescu din poziția de revizor școlar. Fiind caracterizați de același spirit întreprinzător, cei doi se apropie unul de celălalt, susținîndu-se reciproc la nevoie și potențînd talentul celuilalt. Dacă ochiul geniului literaturii române nu l-ar fi descoperit pe povestitorul plin de haz, poporul român ar fi fost privat de frumusețea și farmecul poveștilor „scriitorului poporal”.

În perioada în care a deținut funcția de revizor școlar, Eminescu a avut ocazia să se pronunțe și asupra manualelor didactice pentru clasele primare elaborate de Ion Creangă,

¹ apud Daniel Corbu (ed.), *Ion Creangă în amintirile contemporanilor*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2006, p. 28.

² Bart apud Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 200.

³ Artur Gorovei apud Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 146.

⁴ Slavici apud Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 12.

⁵ George Călinescu, *Ion Creangă*, Ed. pentru Literatură, București, 1966, p. 196.

împreună cu câțiva institutori bine pregătiți. Toate acestea se întâmplau prin 1874, când raportul trimis de Eminescu lui Titu Maiorescu în privința manualelor este mărturia scrisă a apropierea celor doi scriitori. Poetul susținea stăruitor introducerea acestora în școlile primare din județele Iași și Vaslui: „Atrag atenția asupra împrejurării ca *Metoadă nouă de scriere și citire* (de I. Creangă ș.a.) a avut succes numai prin meritele intrinsece și ar fi o rea răsplătire pentru compunitorii ei dacă deodată, în mod brusc și fără oarecare tranziție s-ar [înceta] întrebuințarea ei și s-ar recomanda în mod obligatoriu o alta, numai poate pentru că-i tipărită la tipografia statului (abecedarul de Barbu Constantinescu)”⁶. Însă, recomandarea lui Eminescu nu era făcută din complezență amicală, ci în deplină cunoștință de cauză⁷.

Prietenia lui Eminescu și Creangă s-a statornicit odată cu introducerea povestitorului la „Junimea” și publicarea primelor povești în revista „Convorbiri literare”. Introducerea și inițierea povestitorului la întrunirile societății este menționată de I. Negruzzi în „Dicționarul Junimei”: „Creangă Ion. Născut în Humulești (jud. Neamț) la 2 mart. 1837. În « Jun. » de la 1875 unde și-a făcut intrarea foarte tămâiet împreună cu Eminescu. Răspopă, dar în suflet fiind tot la diaconie. Autor de multe povești și anecdote populare și pure și corosive. Oaspe credincios al Borșii-reci. Orator popular și elocvent în întruniri publice. Om primitiv și prea mult iubit în « Junimea ». Institutitor primar și autor de multe cărți bune pentru școlile primare. + 31 decembre, 1889, în Iași”⁸. Poetul descoperă un talent cu totul neinfluențat de valorile civilizației: „Eminescu văzu în Creangă numaidecât geniul poporului român”⁹. Dată fiind scurta perioadă de timp, aproximativ două luni, dintre întâlnirea oficială a celor doi scriitori și apariția „Soacrei cu trei nurori” în revista „Junimii”, poate fi semnalat impactul pe care povestitorul Creangă l-a avut asupra poetului. După Constantin Parascan, această întâlnire trebuie să fi fost „providențială”¹⁰.

Pe de altă parte, dacă poetul îl introduce pe marele povestitor la „Junimea”, Creangă are meritul de a-l introduce pe Eminescu la Bolta-Rece. Cei doi petrec mult timp împreună, neacceptând pe altcineva în compania lor. Ei nu făceau ieșiri pentru a bea, ci pentru a trăi o „viață care le plăcea lor, viață simplă și primitivă”¹¹.

În timpul liber, Eminescu și Creangă aleg să se delecteze prin părțile exterioare ale orașului: prin Tătărași, Păcurari sau Nicolina, unde mîncau pastramă, cîrnați cu usturoi, ciocnind un pahar de vin, la care vorbeau pînă în zorii zilei, înțelegîndu-se ca „gîsca cu rața”¹². Ioan S. Ionescu este unul dintre apropiații care remarcă faptul că cei doi erau nedespărțiți: „dar mai bun prieten și pe care vecinic îl vedeai nedezlipit, era povestitorul Creangă. Îmi aduc aminte cu ce drag își ascultau unul altuia compozițiile lor care pe cît de înalte în imaginație și filosofie erau versurile lui Eminescu, pe atît de dulci și populare erau amintirile lui Creangă. De aici se explică împrietenirea și dragostea acestor două extremități”¹³. Cei doi s-au comportat atît de natural unul cu celălalt, încît nu au putut exista impedimente în calea prieteniei sau a comuniunii sufletești.

În ciuda faptului că membrii „Junimii” îi invitau în compania lor, cei doi scriitori preferau să își petreacă timpul departe de grijile cotidiene, vorbind despre lucruri numai de ei știute. Cei din exterior nu aveau acces la ideile împărtășite, căci, această legătură a fost și o „prietenie de idei”¹⁴. Această amicitie era mai mult un mister nedeslușit pentru cei cunoscuți,

⁶ *Eminescu în corespondență*, vol. II, Ed. Muzeului Literaturii Române, București, 1998, p. 151.

⁷ v. Teodor Vîrgolici, *Eminescu și marii săi prieteni*, Ed. Eminescu, București, 1989, p. 97.

⁸ Constantin Parascan, *Eminescu și Creangă la Junimea*, Ed. Timpul, Iași, 2002, p. 60.

⁹ George Călinescu, *op. cit.*, p. 179.

¹⁰ Constantin Parascan, *op. cit.*, p. 57.

¹¹ Panu *apud* Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 17.

¹² George Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, Ed. Polirom, Iași, 2013, p. 147.

¹³ Ioan S. Ionescu *apud* Victor Crăciun, *Ei l-au văzut pe Eminescu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989, p. 301.

¹⁴ Adrian Dinu Rachieru, *O întâlnire mirabilă: Eminescu – Creangă*, Ed. Ideea Europeană, București, 2013, p. 10.

atitudine potențată de însuși Eminescu ca răspuns la veșnica întrebare a colegilor în legătură cu ce vorbea împreună cu Ion Creangă: „El zîmbea, și cu acea privire vagă și rătăcită, care-i era caracteristică, răspundea în mod evaziv: Vorbim și noi ce ne trece prin minte!”¹⁵. Această legătură nepătrunsă de rațiune se datora, probabil, și spiritelor unice sau personalităților speciale cu care au fost înzestrați, ei reușind să comunice la un nivel superior.

Prietenia Eminescu – Creangă este țesută în jurul societății „Junimea”, a orașului „pe șapte coline”, Iași, dar și în jurul bojdeucii ocrotitoare a lui Creangă. Toate aceste elemente au sporit apropierea, înțelegerea și susținerea dintre cei doi, reușind totodată să constituie o mărturie vie a unei reale, inimaginabile legături de prietenie. „Junimea”, împreună cu revista „Convorbiri literare”, o veritabilă sursă de cultură, a reușit să promoveze doi dintre marii scriitori ai poporului român; Iașiul a oferit frumusețea dealurilor și a hanurilor pline de farmec, care au constituit materialul pentru operele lor, iar bojdeuca a fost leagănul creației, unde au luat ființă, cel mai probabil, creațiile cele mai de seamă din istoria literaturii române.

Odată cu părăsirea leagănului de creație, Eminescu este perceput de către bunul său prieten, Creangă, ca fiind schimbat în rău, subliniind în una dintre scrisorile sale îndărătnicia cu care poetul atacă politicienii: „Tu, te cerți cu politicienii prin Timpul; ce-ai pățit de te-ai făcut așa războinic?”¹⁶. De altfel, povestitorul îi simte lipsa acut, mărturisindu-și sentimentele de goliciune sufletească care-l stăpînesc: „Ai plecat și mata din Iași, lăsînd în sufletul meu multă scîrbă și amăreală”¹⁷, „Dar coșcogemite om ca mine, gîndindu-se la acele vremuri, a început să plîngă”¹⁸. De aceea, povestitorul rememorează evenimentele petrecute alături de poet, avînd speranța sensibilizării acestuia, căci „o prietinie care ne-a legat așa de strîns nu poate să fie ruptă fără de ciudă din partea celui care rămîne singur”¹⁹. În opoziție cu poetul, Creangă nu este atras de așezări străine, el simțindu-se fermecat de locurile natale. Pentru povestitor, Humuleștiul este raiul pe pămînt, un spațiu protector, care-l ghidează în descoperirea lumii interioare. Nevoit să părăsească satul natal, Creangă va regăsi acea protecție, liniște sufletească și farmecul caracteristic numai în perimetrul bojdeucii, toate acestea fiind reactualizate prin intermediul operelor sale.

În ciuda separării celor doi prieteni, Eminescu are rolul de intermediar în relația povestitorului cu fiul său, Constantin. Creangă îl dă pe Constantin, elev la Școala Militară din București, în grija lui Slavici. Din cauza stilului protocolar al nuvelistului, Eminescu va mijloci discuțiile dintre humuleștean și fiul său, poetul dovedindu-se sensibil la nevoile băiatului celui mai bun prieten: „Nu știu, dacă ai cauze deosebite de nemulțămire împotriva fiului tău, dar oricare ar fi acelea te rog să le treci cu vederea și să-i trimiți din cînd în cînd parale pentru trebuințele lui estreaordinare; mai cu samă însă acum de sărbători”²⁰.

Mutarea în București a lui Eminescu a constituit și principala sursă de oboseală cronică, care a declanșat nebunia. Creangă află de boala poetului din ziarul „Timpul”, fiind cuprins de tristețe și neputință. În același timp, povestitorul este prins și el în mrejele bolii, însă aceasta nu îl împiedică să manifeste sentimente de compasiune pentru bunul său prieten.

Recunoscîndu-și valoarea reciproc, cei doi își deplîng soarta, fiecare suferind pentru neputința pe care o avea celălalt: „Creangă plîngea în zilele sale de sănătate nebunia poetului și Eminescu în momentele lucide vărsa lacrimi după boala povestitorului popular”²¹.

¹⁵ Constantin Parascan, *op. cit.*, p. 61.

¹⁶ Scrisoare adresată lui Mihai Eminescu de către Ion Creangă, disponibilă online la: https://ro.wikisource.org/w/index.php?title=Scrisori_către_Mihai_Eminescu&oldid=113709, consultat la 10 aprilie 2019.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Eminescu în corespondență*, vol. I, Ed. Muzeului Literaturii Române, București, 1997, p. 15.

²¹ Negruzzi *apud* Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 10.

Din păcate, nu suntem capabili să apreciem adevăratele valori ale culturii românești numai după ce aceștia părăsesc lumea, bucurându-se doar după moarte de prețuirea propriului popor. Octav Boian subliniază această orbire a neamului românesc, care nu acordă importanța cuvenită și nu oferă resursele financiare necesare întreținerii unor astfel de ființe superioare: „mai sunt oameni care trăiesc în sărăcie, în umilință, oameni cărora li se zice oameni mici – și mici rămân toată viața lor! – dar de abia părăsesc viața și pe măsură ce timpul trece, ei devin din ce în ce mai mari și mai nepieritori... Ion Creangă a fost și este unul din aceștia”²². Dar, aceștia fiind înzestrați cu o cultură superioară „știu să moară, ca să trăiască și după moarte”²³.

În ceea ce privește influența reciprocă a celor doi în propriile scrieri, Constantin Parascan²⁴ observă faptul că Eminescu îl creează pe Vasile Creangă, personajul central al prozei „La curtea cuconului Vasile Creangă”, reieșind că acest nume, „Creangă”, are o rezonanță specială în viziunea poetului. Pe de altă parte, se constată și la Ion Creangă utilizarea unor versuri preluate din poeziile populare culese de Eminescu în „Povestea lui Ionică cel prost”. Astfel, putem afirma că întâlnirea celor doi a avut efecte benefice în creația lor, lăsând generațiilor viitoare o operă inconfundabilă, caracteristică sentimentalității, jovialității, dar și curajului poporului român.

Relația de amiciție Eminescu – Creangă este una care evidențiază respectul reciproc, încurajarea ca modalitate de valorificare a prieteniei, dar și continuarea acesteia dincolo de limitele spațiale și temporale. Anul 1889 este unul care ne marchează profund prin pierderea acestor două mari valori ale literaturii române, dar care semnaleză puterea pe care o au sentimentele veritabile de prietenie, făcând această relație să continue în eternitate.

BIBLIOGRAPHY

1. *** *Eminescu în corespondență*, vol. II, Ed. Muzeului Literaturii Române, București, 1998.
2. Călinescu, George, *Ion Creangă*, Ed. pentru Literatură, București, 1966.
3. Corbu, Daniel (ed.), *Ion Creangă în amintirile contemporanilor*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2006.
4. Crăciun, Victor, *Ei l-au văzut pe Eminescu*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1989.
5. Panu, George, *Amintiri de la Junimea din Iași*, Ed. Polirom, Iași, 2013.
6. Parascan, Constantin, *Eminescu și Creangă la Junimea*, Ed. Timpul, Iași, 2002.
7. Rachieru, Adrian Dinu, *O întâlnire mirabilă: Eminescu – Creangă*, Ed. Ideea Europeană, București, 2013.
8. Scrisoare adresată lui Mihai Eminescu de către Ion Creangă, disponibilă online la: https://ro.wikisource.org/w/index.php?title=Scrisori_către_Mihai_Eminescu&oldid=113709, consultat la 10 aprilie 2019.
9. Vîrgolici, Teodor, *Eminescu și marii săi prieteni*, Ed. Eminescu, București, 1989.

²² *apud* Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 157.

²³ Boian *apud* Daniel Corbu (ed.), *op. cit.*, p. 156.

²⁴ v. Constantin Parascan, *op. cit.*, p. 63.